

KÖNYVISMERTETÉS

Varga Benjámín: *Obsequiale Strigoniense*. Argumentum Kiadó–ELTE BTK Vallástudományi Központ, Liturgiátörténeti Kutatócsoport, Bp., 2016. (Műhelytanulmányok 2.) 256 p. (ISBN 978-963-284-708-5)

Az ELTE BTK Vallástudományi Központja alá rendelt Liturgia-történeti Kutatócsoport újabb hiánypótló forráskiadást jelentett meg. Az *Obsequiale Strigoniense* című kötetet Varga Benjámín tudományos segédmunkatárs, a Kutatócsoport titkára jegyzi. A Földváry Miklós István vezette kutatócsoport Rajeczky Benjamin (1901–1989), Mezey László (1918–1984), Dobszay László (1935–2011) kutatásainak folytatásaképpen a magyarországi liturgia történetének európai kontextusba helyezését tűzte ki céljául. Más szertartáskönyvek után most az *Esztergomi Obsequiale* kiadására került sor.

A szerkönyv nevét a benne előforduló legterjedelmesebb szertartásról, a temetésről kapta: az alapszó az *'obsequium'*, vagyis 'tisztelőadás', pontosabban az *'obsequiae'*, azaz 'végtisztesség, halottkísérés'. Ez az elnevezés Közép-Európában volt használatos, az érintett könyvtípust *Manuale*, *Agenda*, *Baptismale* néven is ismerték, a kora újkortól fogva elsősorban *Ritualé*nek nevezték. Az *Obsequiale* vagy *Rituale* a misén és zsolozsmán kívüli azon szentségek és szentelmények rendjét tartalmazza, amelyek kiszolgáltatása nem püspöki ranghoz kötött, amelyet egy falusi plébános is évente sokszor elvégez. Célzerűnek tűnt ezeket a korábban valószínűleg kézírásos másolt füzetek formájában létező rítusokat egy önálló szertartáskönyvben egyesíteni. Az első magyarországi *Rituale*-kezdeménynek az 1370-es évekre keltezett esztergomi *Capitulare* (OSzK, Clmae 408) tekinthető, maga az *Obsequiale* pedig a 15. század végén – a késő középkorban, ami egybeesik a nyomtatványkor kezdetével – született meg.

Miért lehet érdekes ez a római katolikus szerkönyv egy középkorral vagy kora újkorral foglalkozó történész számára? Egyrészt azért, mert a középkori – meghatározóan klerikus – értelmiség számára mindennapos gyakorlat, életük szerves része volt a liturgia végzése. A középkori műveltség elválaszthatatlan a liturgiától és annak szerkönyveitől. Másrészt az *Obsequiale* – mint mindjárt látjuk – a teljesség igényével közli az emberi élet nagy határhelyzeteihez: a születéshez, közösségbe befogadáshoz, házasodáshoz, halálhoz stb. kötődő szertartások hazai változatát – és mint ilyen az első és egyetlen középkori magyar forrás. Harmadrészt – erre is kitérnek alább – az *Obsequiale* tartalma végigkövethető az esztergomi liturgia teljes történetén, a 11. századi Hartvik-agendától kezdve

a Vaszary Kolos esztergomi érsek által utoljára 1909-ben kiadott *Rituale Strigoniense* anyagáig. (Az 1960-as években ülésezett II. Vatikáni Zsinat után akkora törés következett be a katolikus egyház szertartásaiban, hogy az összehasonlítás szinte értelmetlen.)

Az *Esztergomi Obsequiale* a magyarországi korai nyomtatványkor egyik legnépszerűbb kiadványa volt. Mivel a pap ebből végezte a temetést és különféle templomon kívüli körmeneteket, gyakran lehetett kitéve kedvezőtlen fizikai körülményeknek, például esőnek – emiatt gyorsan elhasználódhatott. Ez lehet az oka egyfelől annak, hogy 1490 és 1560 között kilenc kiadást ért meg, másfelől annak, hogy mégis kevés példánya maradt ránk (az első nyolc kiadás esetén mindössze egy-egy példány létezik, az 1560. évből tíz példányt ismerünk). Mátyás király 1479-ben elrendelte, hogy országában nyomtassák ki az egyházmegyék liturgikus könyveit. A forrást közlétező Varga Benjámín megemlíti, innét is tudható, hogy Budán ekkor már nem működött nyomda, ugyanis valamennyi szóban forgó szerkönyv, így az *Obsequiale* is külföldön jelent meg. Az első két kiadás (1490–1495, 1496) idején Estei Hippolit volt a megbízást adó esztergomi egyházmegye érseke, Bakócz Tamás nevéhez négy kiadás fűződik (1500, 1501, 1503 körül, 1508), Szatmári György és Szalkai László hivatala alatt egy-egy kiadás (1523 körül, 1525) látott napvilágot, az utolsó kiadás (1560) pedig meg is nevezi Oláh Miklós érseket.

Mi volt a tartalma az *Obsequialé*nek, a plébánosok „gyakorlati zsebkönyvének”? A János-evangélium prológusa és a vízszentelés szertartása után az emberi életúthoz kapcsolódó rítusok következnek: házasság, keresztlő, utolsó kenet, temetés. Sajátos logikát követ, hogy a házasság megelőzi a keresztséget: a szerkesztők szempontja szerint a fogantatásnak, így a keresztségnek is törvényes házasságban illik megtörténnie. Ezek után a termények, élelmiszerek egyházi év szerinti sorrendben történő megáldása kerül sorra (a húsvéti ételszentelés, az április 25-i, Márk-napi búzaszentelés, a takarmány megáldása december 26-án, István napján, egy napra rá a borszentelés stb.). A kötet ezután – elsősorban a gyóntáshoz tartozó – kateketikai segédletek mellett az egyházi év rendhagyó, a templom épületén kívüli szertartásait (ilyen például a február 2-i, gyertyaszentelői körmenet, a hamvazószerdai hamvazkodás, a virágvasárnapi körmenet, az augusztus 15-i, Nagyboldogasszony-napi virág- és gyógynövényáldás stb.) közli. Az *Obsequiale* a liturgikus szövegeken túl a szertartások végzéséhez szükséges ceremóniális utasításokat, az úgynevezett rubrikákat is tartalmazza. A liturgikus tartalom túl a felhasználók kényelme érdekében az *Obsequiale*

újabb kiadásait a főszöveg előtt és után könyvtechnikai hozzáadásokkal is bővítették. Így tartalomjegyzéket, kolofont is találunk bennük; az 1560. évi, Oláh Miklós-féle kiadás az érsek arcképét, dekrétumát is magába foglalja, azonkívül egy liturgikus kalendáriumot és a kolendumok – munkaszünettel megtartandó ünnepek, 46 (!) ilyen volt egy esztendőben – listáját is hozza.

Az *Obsequiale* (a *Rituale*) késő középkori összeállítás, de anyaga, a beléje foglalt ordók sokkal korábbiak. Az ordó egyetlen szertartásra koncentráló, azt – például a keresztelést – elejétől a végéig közlő liturgikus szöveg. Az *Obsequiale* ordói – igaz, eltérő kontinuitással – nagyrészt már a 11. századi úgynevezett Hartvik-agendában is megvannak, és a 12. századi Pray-kódex is többet tartalmaz közülük. Ily módon forrásanyaga sokkal régebbi, mint amennyire az esztergomi misekönyv és zsolozsmáskönyv esetében vissza tudunk tekinteni (13–14. század). Az *Obsequiale* anyaga tehát végigkövethető az esztergomi rítus ezer évén, hidat képez a liturgia 11. századi kezdetei és a 20. század eleje között. Anyagát Telegdi Miklós esztergomi érseki helynök 1583-ban megjelent (majd halála után, 1596-ban megint kinyomtatott) *Agendarius* használta föl. Ez már nem közvetítette hiánytalanul az esztergomi hagyományt, jelentősen karcsúsította az *Obsequiale Strigoniense* anyagát (ugyanakkor ellátta népnyelvű mintaprédikációkkal).

A trienti zsinat Róma az egységesítés jegyében, az esetleges liturgikus visszaélések ellen újból kiadta a katolikus szertartáskönyveket. Tulajdonképpen ezek tekinthetők az első szentszéki mintakiadásoknak. Elsőként a zsolozsmáskönyv, a *Breviarium Romanum* jelent meg 1568-ban, utolsóként a *Rituale Romanum* 1614-ben. Ezek használata mindazon egyházmegyékben kötelezővé lett, ahol nem létezett kétszáz évesnél idősebb helyi tradíció. (Ezzel az engedménnyel kevés egyházmegye élt, túlnyomó többségük – a Szent-szék szándékának megfelelően – átvette a trienti rítust.) A trienti rítus voltaképpen a Római Szentszék korábbi saját rítusával, az úgynevezett kuriális rítussal egyezett meg, egy alapvetően a hivatalnokpapság által végzett, szikárabb liturgiával, amely Róma város székesegyházi és plébániai hagyományaival sem volt azonos. Csak a *Rituale* esetében nem volt kötelező a római *editiót* átvenni, főképp azért, mert a körébe tartozó szentségek és szentelmények érvényes kiszolgáltatásának sokkal kevesebb föltétele van, mint a mise vagy a zsolozsma esetében.

Magyarországon Pázmány Péter rendelte el a trienti rítus végzését lelkiismereti és anyagi okokból (tudniillik a Rómához való hűség jeléül és mert a római tömeges nyomtatású szerkönyvek olcsóbbak voltak) az 1630. évi nagyszombati nemzeti zsinaton. Ezután a magyar egyház a misében és a zsolozsmában földadta a hagyományos esztergomi liturgiát, csupán a zágrábi egyházmegye székesfőkáptalanja (a 18. század végéig) maradt hű a *Ritus Strigoniensis*hez, illetve a pálos szerzetesrend – bár szövegileg és ceremoniálisan 1600-ban a római rítusra váltott – esztergomi dallamhagyományát részben 1786. évi föloszlatásáig megtartotta.

Mint láttuk, a *Rituale* kimaradt a barokk kor liturgiaegységesítési folyamatából. Ez az a liturgikus szerkönyv, amely bizonyos elemeiben a 20. századig közvetítette a sajátos középkori esztergomi liturgikus tradíciót. Valószínűleg a szentségek, szentelmények kiszolgáltatása és a különböző áldások kevésbé voltak lényegesek az egyházi döntéshozók számára, mint a klérus „magánügyének” számító mise és zsolozsma. Ezzel szemben az átlagos hívőknek a *Rituale* anyaga fontosabb lehetett, mivel személyesebben érintette

őket (keresztség, esketés, temetés) – változtatás esetén részükről itt lehetett volna igazán ellenállásra számítani. Pázmány már 1625-ben, a nemzeti zsinat előtt közzétett egy *Rituale Strigoniense*t, amelyben a Telegdi-féle *Agendarius* tartalmát igyekezett az 1614. évi, trienti rituálé anyagához igazítani, és ténylegesen átmentett számos hitelesen középkori magyar elemet, sőt egyes szertartások csonkítatlan egészét is megőrizte. A pázmányi *Ritulae Strigoniense* – amint az előszóban hivatkozik rá – az *Obsequiale* Oláh Miklós-féle kiadását is figyelembe vette. Összefoglalva ezt a bevezetést: a Pázmány nevével fémjelezhető *Rituale* – mely 1909-ig az elsővel együtt összesen 15 kiadást élt meg – megőrzött számos korábbi esztergomi hagyományelemet, annak ellenére, hogy Telegdi és Pázmány korántsem volt olyan konzervatív liturgikus téren, mint fél évszázaddal korábban Oláh Miklós.

Varga Benjámin alaposan megvizsgálta az *Obsequiale* ránk maradt kiadásai szövegének egymáshoz való viszonyát. Szövegkiadásában a legjobbnak ítélte, hibátlan szöveget igyekezett helyreállítani, ehhez szabatos kritikai apparátus járul. Varga a szövegkiadás terjedelmes, mintegy 100 oldalas bevezetésében a szövegtörténeten, a kritikai kiadás elvein, kutatástörténeten kívül sajátos szövegproblémákat is megvizsgál. Például a december 27-i, Szent János-napi borszentelés egyik könyörgésében számos szörny – mérges kígyó, sárkány, vipera, skorpió stb. – szerepel, mint amelyek minden más állattal együtt alá vannak vetve az Isten hatalmának. Első olvasásra nehezen érthető, mit keres a felsorolásban a nyughatatlan béka (*rana inquieta*), illetve hogy mi az a *squalangus*. Varga egy, a 16. században többször kiadott apokrif legendagyűjtemény, Babilon első püspöke, a legendás Abdiás *Historia certaminis*a alapján az előbbi mérges varanggyal, utóbbit pedig egy erős mérgű pókfajttal azonosítja.

Összegezve: Varga Benjáminnak köszönhetően egy történésznek számára nem elsődleges fontosságú, de több szempontból kimonodottan érdekes késő középkori-kora újkori liturgikus szertartáskönyv példaszzerű, modern kiadása valósult meg. A munka elkészültének szélesebb bázisa a Liturgiátörténeti Kutatócsoport volt, melynek célja a liturgikus források történeti, összehasonlító és elméleti igényű feltárása és elemzése.

Keglevich Kristóf

Thoroczkay Gábor: *Ismeretlen Árpád-kor. Püspökök, legendák, krónikák*. L'Harmattan, Budapest, 2016. 226 p. (ISBN 978-963-414-212-6)

Hét évvel az első tanulmánykötete után, 2016 végén jelent a második könyve az Eötvös Loránd Tudományegyetem Középkori és Kora Újkori Magyar Történeti Tanszékén jelenleg docensi beosztásban dolgozó Thoroczkay Gábornak (rövid szakmai életrajza a kötet hátulján is olvasható), hasonlóan a L'Harmattan kiadó gondozásában. Az igazat megvallva, számomra a könyv végigolvasásával sem derült fény a kissé bulvárosra sikerült címadás miéértjére, hacsak nem arra a középkorász körökben szinte közhelynek számító igazságra utalt a szerző, hogy az Árpád-korról a forráshiány miatt nem sokat tudunk, így szinte bárhová nyúlhatunk – nagyrészt „ismeretlen” marad számunkra. A könyv (szerencsére) nem valami mostanában divatos oknyomozó bűvárokodás, hanem a tudományos stílust követő és követelményeit betartó tanulmánykötet. Thoroczkay zömében az első tanulmánykötete óta megjelent írásait gyűjtötte

egybe, szám szerint 13-at. Ilyenkor óhatatlanul adódik az összehasonlítás az előző könyvvel, és e téren egy komolyabb hasonlóságot, és egy komolyabb különbséget is észrevehetünk. Egyrészt, a két kötet tartalomjegyzékét végigfutva láthatjuk, hogy a szerző szakmai érdeklődése mit sem változott; alapvetően a középkori, illetve az újkori, de középkorra vonatkozó historiográfia, Szent István korának a kérdései, továbbá az Árpád-kori egyháztörténet áll kutatásai homlokterében. A 13 tanulmány is e köré a három fő téma köré szerveződik, csakúgy, mint az előző alkalommal. Fontos különbség azonban, hogy ezúttal nem csak egyszerű utánközléseket kapunk. Amennyiben azóta új, releváns szakirodalom jelent meg a témában, a szerző feltüntette azokat a lábjegyzetekben, adott esetben reflektálva is rájuk röviden. Ha pedig az újonnan megjelent irodalom ezt megkívánta, akkor a törzsszöveget is bővítette, átdolgozta. Ilyen átformáláson esett át a 13. század elején tisztségét betöltő János esztergomi érsek portréja is, a Gertrúd elleni 1213. évi merényletre vonatkozó kutatásoknak köszönhetően, kiegészítve az érsek lateráni és esetleges canterburyi utazásaival. A kisebb-nagyobb kiegészítések mellett olvasható „másfél”, eddig még meg nem jelent tanulmány is. *A László király szentté avatása* – ahogy ez a címéből is következik – az 1192. évi kanonizáció kérdéseit járja körül, és eddig teljes egészében közöletlen volt. A „fél” újdonság *A székesfehérvári bazilika és prépostság az Árpád-korban* című tanulmányban található. A főként a bazilika Árpád-kori történetével kapcsolatos cikk 2015-ben jelent meg, Thoroczkay ezt egészítette ki a fehérvári prépostságról szóló terjedelmes (tegyük hozzá: önmagában is tanulmány terjedelmű) összefoglalóval. A szöveg rövidebb és jegyzeteletlen változata ugyan szintén napvilágot látott közel ezzel egy időben a Székesfehérvár Árpád-kori történetét feldolgozó terjedelmes kiadványban (ezért, ha nagyon szigorúak akarnánk lenni, akkor csak egy „negyed” újdonságról beszélhetnénk), azonban mindenképpen hasznos, és indokoltnak látom, hogy annak a rövidebb szövegnek a bővebb és jegyzetekkel ellátott verzióját beillesztette ide. Így, az itt megtalálható formában alkot a két cikk a téma szempontjából egy kerek egészet.

A többi 11 tanulmányból az első kettő Szent István politikai ellenfeleiről, Keánnal és Ajtonnyal kapcsolatos kérdésekről és vitákról szól, az előbbiben főként Kristó Gyula, az utóbbiban leginkább Engel Pál különutas elméletével polemizálva (*Megjegyzések Erdély államalapítás-kori történetéhez. Keán kiléte és egyes kapcsolódó kérdések és Ellenszegülő ispán vagy független törzsfő? Megjegyzések Ajtony történetéhez*). A következő két írás még mindig az államalapító király korszakát tárgyalja (*Szent István okleveleiről és Néhány megjegyzés a Szent István-i egyházszerzés folyamatához*). Az előbbi, eredetileg 2009-ben megjelent tanulmány érdekessége, hogy az elsők között illeszti be a jeles német mediévista, Wolfgang Huschner 2003-ban publikált monográfiájának eredményeit a magyar oklevél, és általában Szent István korának eddigi ismeretei közé. Középkori historiográfiával három tanulmány foglalkozik (*Szent István legendái, A magyar krónikairódom kezdeteiről és A magyarországi legendairódom és történetírás a 14. század közepéig*). Ezen kívül a már említett, László szentté avatását tárgyaló eddig közöletlen tanulmánynak is van egy elég masszív historiográfiai része, amelyben Thoroczkay a László-legendák és a krónikás hagyomány lehetséges szövegkapcsolatát tárgyalja. Innen, és *A magyarországi legendairódom és történetírás a 14.*

század közepéig című tanulmányból tudhatjuk meg, hogy a krónikás hagyomány azon feltételezett átdolgozása, amit Kristó Gyula az 1210-es évekre tett, Thoroczkay szerint inkább III. Béla korára tehető. Mellesleg a kötetben három helyen is szól a szerző egy lehetséges Szent László-korabeli krónikarész lehetőségéről. Az ötlet egy eredetileg 2009-ben megjelent tanulmányában bukkan fel, még csak egy rövid, hipotetikus utalásban eldugva (*A magyar krónikairódom kezdeteiről*, jelen kötetben a 106. old.), majd egy-egy 2015-ös és 2016-os tanulmányában is visszatér rá (*A székesfehérvári bazilika és prépostság az Árpád-korban, A magyarországi legendairódom és történetírás a 14. század közepéig*; itt a 153. és 195. oldalakon). Sajnos a megfogalmazás annyira szűkszavú és óvatos („esetleg számolhatunk Szent László-kori gesta- [krónika-]szerkesztési fázissal”, 195. old., a 153. oldalon majdnem ugyanezekkel a szavakkal), hogy számomra még az sem derült ki, hogy Thoroczkay itt az ún. „őszeszta” lehetséges keletkezési idejét tette László idejére, vagy azt feltételezte, hogy a későbbi (Kálmán-kori) őszesztába bedolgoztak olyan történeti szöveget, ami László idején keletkezett, netán mindkét lehetőséget elképzelhetőnek tartja.

Két esztergomi érsekportrét olvashatunk a kötetben, Miklósét (1181–1183/1184) és Jánosét (1205–1222), az utóbbi tanulmányát, mint azt említettük fentebb, több ponton is átdolgozta és kibővítette a szerző (*Egy esztergomi érsekportré a 12. század végétől: Miklós; Egy esztergomi érsekportré a 13. század elejéről: János*). A modern(ebb), de a középkorra irányuló historiográfiát ugyancsak két tanulmány képviseli a kötetben, az egyik Katona István ürügyén a kalocsai érsekség 11. századi történetének vitás kérdéseit tekinti át, a másik pedig Romsics Ignác nagyszabású historiográfiai tablója középkori részének a véleményezése (*Viták keresztittüzében – A kalocsai érsekség korai történetének kutatása Katona Istvántól napjainkig és Clio bővületében – Egy középkorkutató szemszögéből*).

A kötet formailag is jól van megtervezve, a közölt jegyzetanyag és rövidítések minden tanulmánynál újraindulnak, ami megkönnyíti a használatukat. Egyetlen, számomra kissé zavaró formai hiány azokhoz a lábjegyzetekhez kötődik, amelyek Thoroczkay olyan korábbi írásaira utalnak, amelyeket felvett a jelen gyűjteménybe is. Hogy a tanulmány megtalálható ebben a könyvben is, azt a szerző még jelezte szögletes zárójelben, ám a tanulmányon belüli konkrét oldalszám beírása elmaradt, csak a régi megjelenés oldalszámait láthatjuk. Így nekünk kell a sokszor húsz-harminc oldalas tanulmányokon belül kikeresni, hogy pontosan melyik oldalra is gondolt a szerző – vagy a régi megjelenést kézbe venni, bár egy tanulmánykötet épp ezt hivatott kiváltani. A tördelés utáni korrektúra, amikor már láthatóvá válnak az oldalszámok, ennyi kiegészítést elbírt volna, és ez megkönnyítené a tanulmánykötetben belüli gyorsabb navigációt az egyes írások között. Mindezzel együtt is egy vélhetően sokat idézett munkával lesz dolgunk, ez utóbbit az is garantálja, hogy aki ezekre a tanulmányokra akar hivatkozni, annak lényegében „kötelező” az itt olvasható változatot használnia, hiszen a kiegészítések, bővítések és pontosítások miatt az itteni tanulmányok jelentik Thoroczkay aktuális véleményét az adott kérdésben. Én úgy látom, hogy az írások méltóak a nem olyan rég elhunyt szegedi egyháztörténész, Koszta László emlékéhez, akinek a szerző a jelen kötetet ajánlotta.

Keglevich Kristóf

A KÉSŐKÖZÉPKORI CÍMEREK ÉS CÍMERTEKERCSOK
RANGÁBRÁZOLÁSA

Thorsten Huthwelker: *Die Darstellung des Rangs in Wappen und Wappenrollen des späten Mittelalters*. (RANK 3) Thorbecke, Ostfildern, 2013. 222 p. (ISBN 978-3-7995-9123-2)

Címerterkercsnek nevezzük bizonyos címerek olyan gyűjteményes ábrázolását, amely néha a címer birtokosának nevét is feltünteti. A szó elsősorban az angol heraldikai nyelvben vert gyökeret, a németben e mellett gyakran használják a címeres könyv elnevezést is. A magyar középkorból nem maradt ránk sem címerterkercs sem pedig címeres könyv, de más hasonló gyűjteményes címerábrázolás – például szőnyeg, asztal vagy ládika – sem. Európában mintegy 350 olyan címerterkercs maradt fenn, amely 1500 előtt készült, közülük 98-at őriznek Angliában.

A szerző az angol és a német tekercsket hasonlította össze, vizsgálódásának fő kérdése az volt, hogy a tekercsen ábrázolt címerek birtokosainak miféle rangbeli sorrendje figyelhető meg. Huthwelker tehát a heraldika társadalomtörténeti alkalmazását tűzte ki céljává. A könyv a Jörg Peltzer által vezetett RANK / Rang und Ordnung kutatási projekt keretében készült, amelynek fő feladata az angol és a birodalmi főnemesség 13-14. századi összehasonlító vizsgálata. A vizsgálat alsó és felső időhatárát a társadalomtörténeti kronológia határozta meg: 1200 körül kezdődött a birodalmi fejedelmek csoportképződése, és 1399-ben keletkezett az első olyan írott forrás, amely az angol hivatalviselők beosztását tartalmazta, a hercegekkel kezdve és a *gentleman*ekkel végezve.

A könyv két részre tagolódik, az első harmada a címerekkel mint rangjelző szimbólumokkal, a nagyobbik, második része pedig a címerterkercssekkel foglalkozik. A szerző nem törekedett önálló fogalomalkotásra, sőt még forrásainak csoportosításakor is elődei beosztásait követte. Az első fejezet túlnyomó részét az újabb, a társadalmi problémákra is reflektáló címeres irodalom ismeretése teszi ki.

Figyelemre méltó a címerek 12. századi kialakulásáról szóló társadalom- és eszmetörténeti vizsgálatok áttekintése. Lutz Fenske 1985-ben a nemzetségekből kiszakadó új rokoni csoportok kialakulásával, a központi helyek szerinti új családi névadási szokással magyarázta a címerek iránti igényt. Karl Schmid a kognatikus nemzetségek helyébe lépő és az agnatikus leszármazás elvét követő családi rendszert tekintette kiindulópontnak. Georg Schebelreither ezzel szemben eszmetörténeti magyarázatot kínált: a 12. században eltűntek a nemzetségre utaló vezetéknevek, és az eredet helyre utalók léptek a helyükbe, néhány esetben ugyanekkor váltották le az ősi, totemisztikus szimbólumokat a később megszilárduló címerekkel. Az egyén helykeresése ebben az új társadalomban a címerek felvételében nyilvánult meg. Maga Huthwelker sem az egyik, sem a másik elmélet mellett nem tette le a voksát, hanem részben mind-egyikkel egyetértve, több tényező együttes hatásában látta a címerek kialakulásának okát.

A szerző kiemelt figyelmet tulajdonított annak a középkori címeres irodalomnak, amelyet a 19. századi tudományos heraldika művelői igen kételkedve forgattak. Huthwelker megállapította, hogy alapvetően kétféle műfajjal van dolgunk: a kizárólag heraldikával foglalkozó traktátusokkal és olyan, a hadtudományról vagy a nemesi társadalomról szóló művekkel, amelyek heraldikai

kérdéseket csak mellékesen tárgyaltak. Az ezekben a művekben található szimbólummagyarázatok rendszerint azt is megemlégték, hogy az egyes szimbólumoknak milyen rangjelző szerepük volt. E művek szerzői között csak a 15. századtól kezdve találunk heroldokat, a korábbi művek írói, összeállítói jogászok vagy klerikusok voltak.

Huthwelker azonban nem e szerzők művei, hanem a tekercses statisztikai feldolgozása alapján fejtette ki megállapításait. Az angol címerek szín- és fémhasználata egyöntetűbb volt, mint a birodalmiaké. A vizsgált két évszázad alatt az earlok címerének közel 90 százalékában fordult elő az arany, több mint 70 százalékában a vörös. A bárók és a lovagok esetében az arany valamivel 50 százalék felett járt, ezt esetükben megközelítette az ezüst aránya, a vörös használata azonban kifejezetten csökkenő tendenciát mutatott, míg a 13. század közepén még a címerek háromnegyedében találjuk meg e színt, a 15. század elejére ez az arány fokozatosan a felére csökkent. Ezzel párhuzamosan folyamatosan emelkedett a bárók és lovagok címereiben a fekete használata; a kezdeti 13 százalékról jó másfél évszázad alatt 34 százalékra emelkedett, ami valószínűleg a fekete ruhák divatjának elterjedésével magyarázható. A Birodalomban a fejedelmek gyakrabban részesítették előnyben az aranyat, mint a nemesek.

A tekercses élén szinte kizárólag az uralkodók álltak. Ha egy tekercs több királyi címet is tartalmazott, akkor a hagyományos hierarchia így festett: János pap, a római császár, a jeruzsálemi vagy a konstantinápolyi uralkodó, aztán Anglia, Franciaország királyai, Spanyolország uralkodói. A jeruzsálemi király szerepe egyértelműen a városnak a középkori keresztény világképben elfoglalt különleges helyére vezethető vissza.

Az angol tekercses címereinek sorrendjét nem lehet egyetlen rendező elemre visszavezetni. A legfontosabb szerepet kétségtelenül a királyi családdal való rokonság játszotta, de az earlok kora és a tisztségükben eltöltött idő is befolyásolta azt, hogy hová került címerük a tekercsen. Egy I. Edward (1272-1307) uralma alatt készült tekercs az első, amely earlok, bárók és lovagok szerint csoportosította a címereseket és így címereiket is. Nem minden tekercs törekedett azonban a rang pontos jelzésére, elsősorban azok a tekercses mellőzték ezt a szempontot, amelyek egy bizonyos torna alkalmával készültek.

A szerző összevetette az angol tekercses címereinek hierarchiáját a királyi oklevelek tanúnévsoraival. Az eredmény egyértelmű: a két forráscsoportban szereplő rangsor, főleg az earlok esetében, nem egyezik egymással. A bárók esetében némileg más a helyzet, ők sokkal homogénebb csoportot képeztek. A tekercses rangsorának hiteléhez kétség sem férhet: nem önkényesen, hanem nagyon is tudatosan építették fel ábrázolásaikat, ahol a rangnak kiemelt szerepet tulajdonítottak.

A Birodalomban egészen más helyzetet kellett a tekercses készítőinek képpé formálniuk. A Wittelsbachok például, akik 1214 óta rajnai palotagrófok is voltak, mindig ott szerepeltek a fejedelmek között, pedig a családon belül többször is megosztották egymás közt a területet és a területhez rendelt palotagrófi címet. A császár után mindig a cseh király következett, a bajor hercegek mellett pedig mindig ábrázolták Ausztria és Lotharingia urainak címerét is. A könyvben már nem jutott hely a kihalt családok címereinek elemzésére. A mű utolsó mondatai arra engednek következtetni, hogy a szerző a közeljövőben ezt a feladatot is el kívánja végezni.

A tekercsek szerzőiről, összeállítóiról e könyvben mást olvashatunk, mint a régebbi irodalomban. Míg ott szinte automatikusan a heroldok művének tartották őket, Huthwelker jóval szkeptikusabb volt. Az első herold, akinek a nevéhez valóban egy címertani összeállítást köthetünk, a magyar heraldikában is emlegetett Gelre volt, aki valamivel 1370 után készítette el címergyűjteményét. A szerzőség szorosan összefüggött a heroldok társadalmi rangjának folyamatos emelkedésével. Ők kezdetben alig különböztek az udvarban tevékenykedő mutatónyosoktól, a 14. században aztán egyes országokban szigorú hierarchiájuk alakult ki, társadalmi megbecsültségük a későbbi évszázadokban pedig még tovább emelkedett.

Érdekes idézni a könyv egyetlen magyar vonatkozású megállapítását. A sisakdíszekről szólva Huthwelker külön kiemelte Anjou René (Anjou hercege 1434-1480) esetét, aki a lotharingiai sas mellett még két másik sisakdísz is szerepeltetett címere kiegészítőjeként, a struccot és a sárkányt, az elsővel Magyarországra, a másoddal Aragóniára vonatkozó igényét akarta szimbolizálni.

Tringli István

Várkonyi Tibor: A megtalált anya (Bek Amália és Bek József története). Tarsoly Kiadó, Bp., 2017. (Családtörténet határok nélkül III.) (ISBN 978-963-957-096-2)

2012-ben jelent meg Várkonyi Tibor: Családtörténet határok nélkül című két kötetes kiadványa, amelyben saját családjának történetét vezeti vissza hihetetlen messzeségekbe, figyelemreméltó pontossággal és kitartással. Ennek a nagyívű családfának egyik ágán ültek a Beck-ősök, akiknek kutatása során már az említett könyv megírásakor is számos bizonytalanság és kérdés, sőt ellentmondás bukkant fel. A szerzőben már akkor felmerült, hogy a Beck-problematikát egy későbbi kutatásban jobban körüljárja, kibontja, ennek az elhatározásnak az eredménye a jelen munka.

A szerző könyve elején ezt a munkáját kísérletnek nevezi „a családtörténeti kutatások különlegességének bemutatására”. Összességében elmondhatjuk, hogy a kísérlet jól sikerült. Sőt, nem kísérletről van szó, inkább annak bemutatásáról, hogyan lehet egy, a nagyobb léptékű családkutatás során felvetődött problémát minden szempontot körüljárva hitelesen bemutatni, hogyan lehet az ellentmondásokat felfejteni és megmagyarázni levéltári, anyakönyvi, sőt akár genetikai kutatások segítségével is.

Várkonyi maga is látja, hogy a Beck család birtokainak sorsa, az örökségből csalafinta módon kiforgatott testvér története, a fiúsítás körülményei stb. számos spekulációnak is teret engedhetnek, különösen a hiteles források tükrében, vagy éppen ezek feltűnő hiányában. Ilyenkor könnyű elcsábulni és logikai fejtegetésekbe bocsátkozni, mondván, biztosan ez és ez történt, mert a korszak, a gazdasági, társadalmi, vallási stb. körülmények ismeretében másféppen nem történhetett. Várkonyi Tibor képzett történészeknek is példamutató módon kerüli el ezeket a csapdákat, mindvégig ragaszkodik a hiteles forrásokhoz, az autentikus levéltári dokumentumokból kideríthető (és teljes feldolgozás által ki is derített) adatokhoz. Mivel azonban jó értelemben vett ismeretterjesztő családtörténetről van szó, megengedi magának, hogy írói fantáziával megejtse ezeket a logikai következtetéseket, kiemelve, hogy következtetései a „lehetőségek, hogy így történt” kategóriába tartoznak. Ezt azért tartom

jónak, mert továbbgondolkodásra, kérdésfelvetésre készíteti az olvasót, ugyanakkor felhívja a figyelmet arra, hogy ez már fantázia.

A szerző teljességre törekedett, levéltári dokumentumokat közöl, bizonyos jogi kérdéseket alaposan körüljár és megmagyaráz (mint a törvénytelen gyermekek kérdését), kiegészítő adatokat ad közre (mint a női családtagokról szóló információkat), táblázatokba rendezi az eredményeit (mint az anyakönyvi adatokat). Ezek a plusz információk igen hasznosak, de nagyon megterhelik a könyvet. Javaslom a szerzőnek, hogy következő munkáiban bizonyos adatokat, így az anyakönyvi bejegyzések táblázatba szedett neveit és dátumait ne a törzsszövegben adja közre, hanem függelékben, és a főszövegben csupán a függelékre hivatkozzon. Ez a technikai fogás olvashatóbbá tenné magát a törzsszöveget, aki pedig kíváncsi az adatokra, hamarabb megtalálja azokat egy, a szöveg után önállóan álló függelékben, mint a főszövegben lapozgatva. Ugyanígy könnyebben kezelhetővé tenné a szöveget, ha a kiegészítő adatokat, bizonyos fogalmak magyarázatait lábjegyzetben foglalná össze a szerző.

Sajnos, manapság egyre nagyobb probléma, hogy egyes szerzők szennzációs állításait nem támasztják alá a tényeket igazoló levéltári forrásokkal, illetve olyan, nem létező vagy hibás jelzetet adnak meg, hogy szinte lehetetlen a hivatkozott okiratot visszakeresni, ezáltal felmerülhet a kérdés, vajon létezik-e az említett adat, forrás. A recenzens jelzet tisztelő levéltárosként külön is megjegyzi: dicséret illeti Várkonyi Tibort, amiért forrásait mindig, kivétel nélkül megjelöli, a különböző levéltárak és irategyüttesek bonyolult rendszeréhez sikeresen alkalmazkodva rendkívül pontos és visszakereshető jelzeteket ad meg. Ezzel nemcsak a szakma szívét melengeti, hanem – ami sokkal fontosabb – kutatásának hitelességét támasztja alá, hiszen aki kételkedik bármelyik adatában, az az eredeti „tisztá” forrást is elő tudja keresni. Itt csupán arra a tipográfiai apróságra hívom fel a szerző figyelmét, hogy ha eldöntötte, milyen betűtípust, betűméretet stb. használ, akkor ahhoz az egységesség jegyében ragaszkodjon mindvégig (gondolok itt az MNL OL FILMTÁRÁRA, ill. Filmtárára).

Habár a művet a jó ismeretterjesztő családtörténeti irodalom kategóriájába sorolom, a munka magán viseli mind a szakirodalomtól megkövetelt formai és tartalmi, mind az ismeretterjesztő munkák által elvárt könnyedebb, irodalmi jegyeket. Csupán egy kiegészítést tennék a szakirodalmi formák követéséhez: a könyv végén megtaláljuk a felhasznált irodalom jegyzékét, de a levéltári forrásokra a szerző csupán a szöveg lábjegyzeteiben hivatkozik. Célszerű lenne az irodalomjegyzék után a szakirodalomban alkalmazott gyakorlat szerint a meglátogatott levéltárak csoportosításában a felhasznált levéltári forrásokat is közölni, itt lehetne megadni a rövidítések feloldását is (nem mindenki tudja automatikusan, hogy az MNL OL a Magyar Nemzeti Levéltár Országos Levéltára, de a lábjegyzetekben sem célszerű és praktikus mindig kiírni).

Az ismeretterjesztő jelleget erősítik viszont a közreadott fotók. Amikor az ember családtörténeti munkát vesz kézbe, külön élményt jelent, amikor nemcsak a papíron találkozhatunk a nevekkel, hanem arcot köthetünk hozzájuk. Követendő példa a jövőben megjelenő hasonló munkák szerzőinek, hogy a közreadott fotók nem öncélúak, azaz nem a családi almáriumban fennmaradt és megtalált fényképek tarka egyvelege, nem csupán lapszámot növelő illusztrációk, hanem a könyvben szereplő személyek, helyek hiteles ábrázolása. Nem egy önkényesen közreadott fényképes családi emlékeztéről van szó, hanem a fotók valóban hasznos kiegészítői a szövegnek,

annak szerves részét képezik, és élőbbé teszi számunkra a sokszor hihetetlen családi történetet.

Várkonyi Tibor előszavában azt írja, munkája az egyszerű embereknek akar emléket állítani, akik valójában végigélték, végrehajtották a leírt tetteket, és akik rendszerint eltűnnek a történelem süllyesztőjében. A munka remekül bemutatja, hogy valóban, az egyszerű emberek is „csinálják” a történelmet, hiszen a Degenfeld, a Széchenyi, és más arisztokrata családok nem elszigetelten léteztek, nem egyedüli szereplőként mozogtak a történelem színpadán, ugyanakkor a levéltári források, a korból fennmaradt irodalmi alkotások, naplók, hadtörténeti, politikatörténeti munkák elsősorban róluk szólnak, nem pedig a névtelen tömegről. Ezért az egyszerű embereket nehéz beazonosítani és nyomon követni szerepüket, habár az ő sorsuk az, ami közel hozza hozzánk a történelmet, megmutatván, hogy ősünk ugyanúgy éreztek, gondolkodtak, hibáztak, ravaszkodtak, mint mi.

Jelen munka mottójaként több idézetet is olvashatunk a könyv elején, én még egyet hozzátennék: habár a kivétel erősíti a szabályt, de „Nincs új a nap alatt”.

Tuza Csilla

Sípos Ferenc: A Vállaji Sípos család története I–III. Debrecen, 1992–1994. 94 p. (ISBN 978-963-450-015-3); *A Vállaji Sípos család egyéniségei I–II.* Debrecen, 1995-1996. 97-174 p. (ISBN 978-963-650-075-4); *A Vállaji Sípos család irataiból I–V.* Debrecen, 2010, 2012, 2014–2016. 300 p. (ISBN 978-963-06-0059-5) (Családtörténeti füzetek 1–10.).

A történeti feltárás és a kutatás eredményeinek bemutatása területén komoly hagyományokkal és nagy múlttal rendelkező szervezet, a Magyar Történelmi Társulat pályázati felhívására készült el a vállaji Sípos család történetét feldolgozó genealógiai munka. A szerző, Sípos Ferenc nem tette közzé a bíráló bizottság részletes értékelését, mindössze annyit árult el, hogy pályamunkáját oklevéllel jutalmazták. Az összegyűjtött adatok megmentése érdekében a szerző munkája díjazott részének megjelentetése mellett döntött, de hogy a kiadáshoz szükséges engedélyek beszerzését elkerülje, több részletben adta nyomdába – három ív terjedelemben fölött ugyanis a publikálás engedélyköteles volt. Az eredetileg egységes művet tehát „Családtörténeti füzetek” sorozatcímmel 1992–1996 között öt füzetben tette közzé, majd a folytatást 2010 és 2016 között további öt füzetben publikálta. Sajátos megoldás, hogy az első és a második öt-öt füzet folyamatos lapszámozással, kétféle méretben látott napvilágot.

„A Vállaji Sípos család története, I.” című füzetben a régészeti és zenetörténeti kutatásokra támaszkodva részletesen, talán a szükségesnél is aprólékosabban járja körül a Sípos családnév kialakulását, majd hasonló alaposággal a család előnevét is adó származási helynek, az ecsedi uradalomhoz tartozó Vállaj településnek a történetével foglalkozik. (Megjegyzem, hogy a füzet sorozat címében a szerző a nemesi előnevet következetesen helytelenül nagy kezdőbetűvel írja.) „A Vállaji Sípos család története, II.” című részben találkozunk az első Sípos ősökkel, Sípos Jánossal és Andrással. Bemutatásukra az ecsedi Báthori család történetébe ágyazva kerül sor, tudniillik a sorsuk alakulását befolyásoló és felemelkedésüket nagymértékben meghatározó északkelet-magyarországi mágnás familia volt a kulcsfontosságú ecsedi vár és az ecsedi uradalom, s az utóbbihoz tartozó

Vállaj birtokosa is. A vállaji Síposok katonáskodással szolgálták a Báthoriakat, éppúgy a birtokszomszéd Károlyiakkal folytatott csetepatéik alkalmával, mint az országos hadivállalkozásaik alkalmával. Ezek lehettek azok a hűséges szolgálatok, amelyek jutalmul Sípos János 1534-ben egy, a Kereknadas folyónál lévő malmot kapott adományként Báthori András özvegyétől, majd 1575-ben Sípos András érdemelte ki, hogy Báthori Miklós országbíró neki adja a vállaji Kerekerdő-alja nevű területet. A 17. században tovább folytatódott a Sípos család gyarapodása, részben Sípos György vállaji tiszttartó vásárlásai és somlyói Báthory Gábor birtokadományai révén. Emelkedésük tetőpontja, amikor 1609. augusztus 15-én somlyói Báthory Gábor erdélyi nemességet és címet adományozott a fentebb említett Sípos Györgynek és fiának, Andrásnak, továbbá mentesítette őket az adóterhektől és szolgáltatásoktól. Mint-hogy viszont Sípos nemesi jogainak nehezen tudott érvényt szerezni a magyar királysághoz tartozó Szatmár vármegyében, addig ügyeskedett, míg 1613. április 4-én II. Mátyás magyar királytól is nemességet és címet nem kapott.

Az erdélyi fejedelem, majd a király által adományozott címereslevelek kapcsán egészen érthetetlen, hogy a szerző nem szentel nagyobb figyelmet a címerképeknek, ugyanis a két címer teljesen különbözik egymástól. A fejedelmi címeradományban két pajzsban náddal benőtt zöld halmon egyenesen álló, jobb mancsában tömött kalászszerű búzakévé tartó oroszlán, a zárt sisakon a sisakdíszben növekvő, ezüst (fehér) palástú, ég felé emelt jobbában kelyhet, baljában lándzsát tartó férfi látható. A királyi adományban ezüst (fehér) pajzs zöld pázsitján hátrahajló szarvú, jobbra ugró vadkecske vagy zerge, a nyílt sisakon a sisakdíszben a címerkép növekvő alakban látható, jobbról kék-arany, balról vörös-ezüst takarók. A magyar oklevéladási gyakorlatban már az is ritkaságszámba megy, hogy egy család tagjai négy év különbséggel kapnak címereslevelet, az pedig ismereteim szerint példátlan, hogy egy család ilyen rövid időn belül két különböző címet kérjen magának.

Érezhető ugyan, hogy a forrásfeltárára a szerző jelentős erőfeszítést tett, a források értelmezése és kontextusba helyezése terén azonban sok esetben komoly ismerethiányról tesz tanúbizonyságot. Ez különösen akkor érhető tetten, amikor a szerző Sípos György nemességszerzéséről és a címeradományokról fejt ki a véleményét. Nagyobb heraldikai jártasság birtokában nem azt írta volna, hogy „sisakdísz: féltestű zerge”, mert az helyesen „növény vagy növekvő zerge”, továbbá a „Sípos György nemeslevele voltaképp az erdélyi fejedelem irányába tett gesztus” vagy „a magyar király zergét festetett a nemeslevélre” mondatokat sem vetette volna papírra, ha jobban ismeri a 17. századi címeradományozási gyakorlatot. Az uralkodó ugyanis a befolyásos pártfogókkal rendelkező kérelmezőknek megadta a nemességet, akik kifizették az érte járó díjat, a kérelmező pedig maga döntött a címerábráról, amit a képíróval azután megfestetett a címerkerő folyamodványába, majd magára a nemeslevélre is. Hat, 1756–1944 között készített leszármazási táblázat elemzése, és az ezeken nem található személyekkel kapcsolatos megjegyzések zárják a II. kötetet.

„A Vállaji Sípos család története, III.” című füzetben a nemességszerző ősöktől való leszármazottaknak az ország különböző régióiba való költözését követhetjük nyomon. A 17. század második felében Vállajról elszármazva Nyírbátorban, Balkányban, Nyírmihálydiban, Gebén/Nyírkátán, Debrecenben és Kecskeméten tűnik fel a család egy-egy ága.

A családtörténeti füzetek 4–5. száma „A Vállaji Sípos család egyéniségei, I–II.” címmel jelent meg. A címválasztás egyáltalán nem szerencsés, sőt félrevezető, hiszen ezekben a szerző nem szociológiai vagy viselkedéstudományi szempontból vizsgálja és elemzi a Sípos család tagjait, hanem csak 12 nevesebb személyiségének életrajzát fűzi csokorba, keresztnevük betűrendjében. Helyesebben a hely-, család- vagy oktatástörténeti szakirodalomban, lexikonokban, folyóiratokban, napilapokban megtalált, az adott személyre vonatkozó valamennyi biográfiát, élettörténetet változtatás nélkül közöl. Például szó szerint átveszi a Sípos Imre (1805–1855) ügyvéd jogtanárra vonatkozó, az Új Magyar Athenásban, „Dr. Kováts Andor: Vázlatok a kecskeméti jogakadémia történetéhez” című művében, valamint „Szinyei: Magyar írók élete és munkái” című munkájában megjelent szövegrészeket. A kiemelt családtagokkal foglalkozó 2. füzetben kapott helyet az első öt füzet összes lábjegyzete, valamint a rövidítések és a felhasznált irodalom jegyzéke. Felettből zavaró, s ellentmond a forráspublikációs elveknek és gyakorlatnak, hogy a szerző csak évekkal a családtörténeti részek megjelenése után publikálta a lábjegyzeteket tartalmazó füzetet.

Több év kihagyást követően – 2010–2016 között – jelentek meg az előzőkhöz képest összeszedettebbnek, sikerültebbnek minősíthető 6–10. számú füzetek. Ezekben a különböző közgyűjtemények őrizetében lévő, a Sípos családra vonatkozó fontosabb dokumentumokat évről-évre haladva adja közre a szerző. A legkorábbi forrás az a két, 1499-es keltezésű oklevél, amelyek Báthori András özvegye, Julianna és fiai Vállajon lakó emberei, Sípos István, Sípos Mihály, Sípos Ágoston és mások Károlyi Lancz László sérelmére

elkövetett erőszakos cselekményeit tárgyalja. Közzéteszi a Kerek-nádast (1534) és Kerekerdő-alját (1575) adományozó okleveleket, a somlyói Báthory Gábortól a vállaji házra és tasnádi szőlőre kapott *manumissiókat* és természetesen az 1609-es és 1613-as címerlevelet. Úgyszintén helyt kapnak itt a nemességvizsgálat során keletkezett vármegyei bizonyáglevelek, jegyzőkönyvi kivonatok, összeírások, tanúvallomások, zálog- és bérleti szerződések, az 1762-es évvel bezárólag. A dokumentumok részint latin, részint magyar nyelvűek. A latin nyelvűek közül a Mohács előtti okleveleket betűhíven, a kora újkori és újkori iratokat a humanista ortográfia szabályaihoz igazodva írja át. Magyar fordításukat is közre adja, számolva azzal a lehetőséggel, hogy nemcsak szakmabeliek veszik kézbe a kiadványt. A pontos, helytálló fordítások többek között az általam szintén ismert és nagyra becsült kiváló latinista, néhai Koroknay Gyula (1918–2003) nyíregyházi művészettörténész munkáját dicsérik. Kevésbé érzékelhető a következetesség a magyar nyelvű iratok átírása esetében, mert hol a betűhívséghez ragaszkodik, hol a mai magyar helyesírás szabályait követi. Ezért a füzetek legfeljebb nyelvészeti ismeretterjesztésre használhatóak, tudományos igényű nyelvészeti munkához azonban inkább az elsődleges források kézbe vétele ajánlott.

Végezetül úgy vélem, a kiadvány színvonalának ártott az „elhamarkodott”, több részletben történő kiadás és a szakmai lektorálás mellőzése, s nagyobb figyelem kísérné, ha egy kötetben jutott volna el a családtörténet iránt érdeklődők közösségéhez.

Künstlerné Virág Éva

A Magyar Heraldikai és Genealógiai Társaság 2018. I. félévi programja

2018. január 25. 17 óra

Nemzeti Címer Bizottság

Előadó: dr. Pandula Attila (egyetemi docens, ELTE BTK, Budapest, az MHGT elnöke)

Az ülést vezeti: Ogotjuk-Berzsenyi Anett, titkár

2018. február 22. 17 óra

Hunyadi Mátyás királyunk őseinek és rokoni körének eredetkutatása a reneszánsz értékvilág fényében

Előadó: dr. Diószegi György Antal (művelődéskutató)

Az ülést vezeti: dr. Pandula Attila, elnök

2018. március 29. 17 óra

A kuruc katonai elit rokonsági kapcsolatai

Előadó: dr. Mászáros Kálmán (tudományos főmunkatárs, Hadtörténeti Intézet)

Az ülést vezeti: Török Róbert, titkár

2018. április 26. 17 óra

Új források és határon átnyúló együttműködési lehetőségek a családkutatásban az Esterházy család cseszneki ágának példáján

Előadó: Márkusné Vörös Hajnalka (főlevéltáros, MNL Veszprém Megyei Levéltára)

Az ülést vezeti: Debreczeni-Droppán Béla, főtítkár

2018. május 31. 17 óra

A Rákóczi-szabadságharc dikális összeírásai, mint egyháztörténeti források

Zemplén vármegye protestáns (és görög, valamint római katolikus) lelkészei és tanítói, és extraneus egyházi birtokosai 1707–1708-ban

Előadó: Oláh Tamás (osztályvezető, főlevéltáros, MNL Sátorajuhelyi Fiókleveletára)

Az ülést vezeti: Kovács Eleonóra, alelnök

2018. június 28. 17 óra

A széki gróf Teleki család sziráki sírboltja és halottjai

Előadó: Debreczeni-Droppán Béla (főmuzeológus, Magyar Nemzeti Múzeum, MHGT főtítkár)

Az ülést vezeti: Szirmay Gábor alelnök

Az előadások helyszíne:

Magyar Nemzeti Múzeum (Budapest, VIII. kerület, Múzeum krt. 14–16., fsz., bejárat a Bródy Sándor utcai kapun keresztül.)
Pollack Terem